

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Met de vlam in de pijp door Europa: de arbeidssituatie van internationale vrachtwagenchauffeurs : constructies en percepties

Hoeven, A.M.H. van der

Citation

Hoeven, A. M. H. van der. (2023, December 12). *Met de vlam in de pijp door Europa: de arbeidssituatie van internationale vrachtwagenchauffeurs : constructies en percepties*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3672199>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3672199>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

1.1 INLEIDING

Net als in veel andere landen maken in Nederland werkgevers vaak gebruik van arbeidskrachten uit Oost- en Midden-Europa.¹ In het verleden werd ‘illegale arbeid’ in Nederland uitgevoerd door migranten uit onder meer Marokko, Turkije en Afrika.² Momenteel zijn het voornamelijk migrantengroepen afkomstig uit Oost- en Midden-Europa die in Nederland arbeid verrichten.³ Deze arbeidskrachten zijn afkomstig uit lidstaten van de Europese Unie (EU) en geen ongedocumenteerden. Van illegale tewerkstelling is dus geen sprake. Sterker nog, uit economisch onderzoek blijkt dat deze arbeidskrachten voor de Nederlandse economie van wezenlijk belang zijn. Ze zorgen voor additionele werkgelegenheid, productie en inkomen in de regio waar ze worden ingezet. Zonder deze arbeidskrachten verwachten werkgevers dat ze hun productieproces moeten aanpassen, inperken of verplaatsen.⁴

Tóch wordt, voor zover bekend, aan deze arbeidskrachten in de regel beduidend minder loon betaald dan aan Nederlandse werknemers. Een reden daarvoor is dat werk- en opdrachtgevers de wettelijke regels en cao-bepalingen over loonbetaling bewust omzeilen en deze arbeidskrachten op basis van een schijnconstructie tewerkstellen. Door de hiermee gepaard gaande en bedoelde onderbetaling zijn deze arbeidskrachten voor een werk- of opdrachtgever beduidend goedkoper. Daarnaast zijn de omstandigheden waaronder deze arbeidsmigranten werken vaak in strijd met het Nederlandse arbeidsrecht. Denk aan extreem lange werktijden en huisvesting die niet deugt.⁵ De navol-

---

1 Houtekamer, *NRC-Handelsblad* 24-25 juni 2017, pp. 8-9; *Kamerstukken II* 2014/15, 34108, 3, p. 1; zie ook: <https://www.volkskrant.nl/politiek/asscher-pakt-schijnconstructies-met-polen-aan~a3377014/>

2 Engbersen e.a. 2002.

3 Heyma, Bisschop & Biesenbeek 2018.

4 Heyma, Bisschop & Biesenbeek 2018, p. i.

5 Berkhout, Bisschop & Volkerink 2014; Cremers 2014; Cremers 2014a; Cremers 2014b; Cremers 2015; Cremers 2017; Cremers 2017a; Cremers 2018; European Transport Workers' Federation (ETF) z.j.; Even & Zwanenburg 2017; Gardeniens e.a. 2015; Van Gardingen 2017; Van Gardingen 2019; Houwerzijl 2014; Houwerzijl 2014; Houwerzijl 2015; Houwerzijl 2015b; Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) 2017; Inspectie SZW 2017a; Inspectie SZW 2018; Inspectie SZW 2019; Inspectie SZW 2019a; Inspectie SZW 2020; Inspectie SZW 2021; zie ook Nederlandse Arbeidsinspectie (voorheen Inspectie SZW) 2022, p. 19-24; Lee, Groschopf & Mossyrsch 2022; Van Overbeeke 2014; Van Overbeeke 2019; Poortmans 2018;

gende casus is een illustratie van deze misstanden die (ook) in Nederland voorkomen.

Een Nederlands transportbedrijf, Brinkman Trans Holland, verzorgt vervoer voor IKEA in onder meer de EU. Het bedrijf vervoert vanuit Nederland planten naar de IKEA-winkels in Scandinavië en Engeland. De Nederlandse vestiging (Brinkman Nederland) besteedt een deel van deze transporten uit aan de Poolse vestiging (Brinkman Polen). Brinkman Polen werkt met Poolse, Oekraïense en Moldavische chauffeurs die vele maanden onderweg zijn. De chauffeurs ontvangen een Pools loon. Volgens FNV, de vakbond die opkwam voor de rechten van deze chauffeurs, overtreedt Brinkman hiermee de cao. Bovendien wordt slechts over een heel klein deel van het loon sociale premies en belasting betaald. IKEA en Brinkman plukken hiervan de vruchten. De chauffeurs, nette bedrijven en de Nederlandse schatkist betalen hiervoor de prijs aldus FNV.

De Rechtbank Assen maakte korte metten met deze door Brinkman gebruikte schijnconstructie opgezet om de cao te omzeilen. Volgens de rechter zet Brinkman de Oost-Europese chauffeurs uitsluitend in om kosten te besparen onder meer door hen maandenlang in hun cabine te laten bivakkeren. De rechter schuwde termen als ‘onmenselijk’ niet om hun situatie te beschrijven en bepaalde dat Brinkman de cao moet naleven en de chauffeurs achterstallig loon moet betalen.⁶

Over soortgelijke situaties wordt veel in de media geschreven en de maatschappelijke en politieke belangstelling hiervoor is groot.⁷ Termen als ‘schijnconstructies’ en ‘sociale *dumping*’ worden veelvuldig gebruikt en in deze context leest men geregeld de uitdrukking ‘race to the bottom’. Vaak bestaat de associatie met het misbruik maken van de bereidheid van arbeidskrachten uit andere lidstaten van de EU om voor een beduidend lager loon in Nederland te werken.⁸ Er bestaan zorgen over het ondermijnende effect dat hiervan uit kan gaan op de (Nederlandse) arbeidsmarkt. Die zorgen gaan vooral over de belemmering van gezond en veilig werk waar regels over arbeidsvoorwaarden en eerlijke concurrentie worden gevolgd. Vooral aan de onderkant van de arbeidsmarkt wordt dit zogenaamde ‘eerlijk werk’ belemmerd door een aantal factoren. Ten eerste leidt toenemende internationale concurrentie in bepaalde

---

Rekenkamercommissie Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout 2017; SER 2014; Wals, Frouws & Grijpstra 2010; Zwanenburg & Van Overbeeke 2021.

6 Zie: <https://bigtruck.nl/nieuws/fnv-wint-rechtszaak-tegen-brinkman>; <https://www.transport-online.nl/site//search/> (zoeken met de trefwoorden ‘fnv brinkman’); <https://www.hln.be/binnenland/zo-leven-de-transporteurs-van-ikea-we-wonen-soms-vier-maanden-aan-een-stuk-achteraan-in-onze-trucks-voor-amper-3-euro-per-uur~add5412d/>

7 Houtekamer, *NRC-Handelsblad* 24-25 juni 2017, pp. 8-9; *Kamerstukken II* 2014/15, 34108, 3, p. 1; zie ook: <https://www.volkskrant.nl/politiek/asscher-pakt-schijnconstructies-met-polen-aan~a3377014/>

8 *Kamerstukken II* 2014/15, 34108, 3, p. 1. Zie voor een voorbeeld van een Pools uitzendbureau gespecialiseerd in het werven van Oost-Europese arbeidskrachten: <https://ew1.com.pl/nl/>

sectoren tot een neerwaartse druk op prijzen en daarmee op lonen. Het vrij verkeer van diensten en personen in de EU draagt bij aan een ruim aanbod van goedkope arbeid.⁹ Loonkostenvoordelen bij het inhuren van arbeidsmigranten kunnen een ongelijke (concurrentie)positie creëren tussen binnenlandse en buitenlandse werknemers en dan leiden tot verdringing van binnenlandse werknemers.¹⁰ Ten tweede draagt de veelheid aan toegestane arbeidsrelaties, waaronder verschillende soorten (flexibele) arbeidscontracten, bij aan mogelijkheden van onderbetaling en schijnconstructies. Ten slotte maken werkgevers misbruik van de aanwezigheid van arbeidskrachten met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt door over te gaan tot uitbuiting, ernstige benadeling, slecht en zelfs crimineel werkgeverschap.¹¹

Al met al is de kans groot dat een aanzienlijk deel van de arbeidskrachten in het West-Europese deel van de EU – waaronder Nederland – weinig verdient en werkzaam is op basis van kortdurende, onzekere contracten. Daarmee hebben zij een kwetsbare arbeidsmarktpositie die, volgens de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (hierna: de Inspectie), wordt gekarakteriseerd door een combinatie van een laag inkomen met een flexibel contract. Het hoogst aantal kwetsbare werkenden komt voor in beroepen in de horeca en de detailhandel. Ook schoonmakers en laders en lossers in de transport hebben vaak een kwetsbare arbeidsmarktpositie. In deze sectoren werken veel arbeidskrachten afkomstig uit landen met lage(re) loonniveaus. Zij zijn bereid te werken voor lagere lonen en onder minder goede omstandigheden. Werkgevers profiteren hiervan en houden de lonen laag en de contracten flexibel.¹²

1.2 DE NEDERLANDSE EN INTRA-EU-ARBEIDSMARKT

Nederland heeft nog altijd een gereguleerde arbeidsmarkt, al is die sterk in beweging. Uit de theoretische literatuur, die vooral economisch en economisch-sociologisch van aard is, kan worden opgemaakt dat arbeid(srelaties) en werkgelegenheid de afgelopen decennia op fundamentele manieren zijn veranderd. De combinatie van onder meer globalisering, snelle technologische ontwikkelingen, de afnemende kracht van vakbonden en een liberalisering van veel overheidsbeleid heeft ertoe geleid dat het dominante model van de full-time vaste baan bij één werkgever is verdwenen.¹³ Naast deze macro-economische ontwikkelingen is het aanbod van arbeidskrachten wereldwijd aanzienlijk vergroot onder meer door globalisering en het verdwijnen van belemmeringen voor

---

9 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) 2020.

10 Heyma 2021.

11 Inspectie SZW 2020, p. 26.

12 Inspectie SZW 2020, p. 27-29.

13 Kalleberg 2009; Kalleberg & Hewison 2013; Kalleberg & Vallas 2018.

mensen om zich grensoverschrijdend te verplaatsen en in andere landen werk te doen. Deze instroom van migranten heeft geleid tot een grotere diversiteit aan arbeidskrachten op de arbeidsmarkt en daarmee ook de vergroting van onderlinge loonverschillen.¹⁴ Een en ander is duidelijk zichtbaar in de EU waarbij de uitbreiding van de EU door de jaren heen heeft geleid tot grote onderlinge (loon)verschillen in de lidstaten van de EU. Hoewel het doen van arbeid in de EU ook gereguleerd is, hebben deze verschillen werkgevers toch gestimuleerd om gebruik te maken van goedkope(re) intra-EU-arbeidskrachten. Daarbij maken werk- en opdrachtgevers gebruik van diverse (schijn)constructies en omzeilen zij in bepaalde gevallen (arbeidsrechtelijke) regels.¹⁵

Het omzeilen van regels op het gebied van arbeid is zeker geen nieuw fenomeen. Het is van alle tijden en gebeurt wereldwijd en gaat daarbij om praktijken, of anders gezegd economische activiteiten, die tot de informele economie worden gerekend. Dergelijke praktijken vinden plaats in diverse landen in Europa en ook in Nederland.¹⁶ Het kan gaan om onbetaald werk voor familie, vrienden en kennissen en vrijwilligerswerk. Ook wederzijdse dienstverlening en betaling in natura door anonieme partijen in het economisch verkeer of uitwisseling van goederen en diensten tegen ‘betaling’ van fictieve eenheden vallen eronder. Ten slotte is er de ‘zwarte sector’: dat zijn alle productieve activiteiten waarbij niet voldaan wordt aan de geldende wetten en regels voor het economisch verkeer. Activiteiten in de informele economie en in de zwarte sector overlappen elkaar deels en er is zeker niet altijd sprake van een duidelijk onderscheid tussen beide. Volgens Kloosterman, Leun & Van der Rath is het onderscheidende kenmerk tussen formele en informele (inclusief zwart werk) economische activiteiten of genoemde activiteiten al dan niet worden uitgeoefend binnen een regulerend institutioneel kader.¹⁷ Een voorbeeld van een informele ‘zwarte’ productieve activiteit is de eerdergenoemde door een werk- of opdrachtgever opgezette (schijn)constructie. Een ander voorbeeld is het uitbetalen van loon in contanten of het (deels) niet afdragen van belastingen en socialezekerheidspremies.

1.3 ARBEIDSMIGRANTEN EN DE (NEDERLANDSE) ARBEIDSMARKT

De Nederlandse arbeidsmarkt is zowel nationaal als Europees. Het vrij verkeer van personen en diensten leidt ertoe dat Nederlanders overal in Europa mogen werken en inwoners van andere EU-lidstaten in Nederland mogen werken.¹⁸

---

14 Kalleberg 2009; Kalleberg & Vallas 2018.

15 Berntsen 2016; Berntsen & Lillie 2014; Wagner & Berntsen 2016. Zie ook Kalleberg 2009, p. 9-10.

16 Kloosterman, Van der Leun & Rath 1997; Van der Leun 2003.

17 Kloosterman, Van der Leun & Rath 1997, p. 18-19; Van der Leun 2003, p. 36.

18 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2019a, p. 5, p. 21.

Het vrij verkeer is één van de pijlers onder de Europese samenwerking en biedt werkers en dienstverleners de mogelijkheid om de eigen levensomstandigheden en sociale positie te verbeteren. Het uitgangspunt bij het vrij verkeer van werknemers is het verbod op discriminatie op grond van nationaliteit tussen werkers uit de EU-lidstaten. In lijn hiermee is voor werkers uit andere EU-lidstaten geen werkvergunning vereist.¹⁹

Bij de afweging van mensen om hun werk in hun woonland of in een andere lidstaat aan te bieden, spelen factoren als de noodzaak om in het bestaan te voorzien, opleidingsniveau, afstand tot en aard van het werk en werkgelegenheid in het woonland een rol.²⁰

Het fenomeen ‘arbeidsmigratie’ is niet nieuw. Door de geschiedenis heen heeft Nederland regelmatig te maken gehad met arbeidsmigranten die, al dan niet tijdelijk, naar Nederland migreerden om daar te werken. Eind jaren ‘40 van de vorige eeuw werden Duitse en Poolse arbeidskrachten ingeschakeld om arbeidstekorten in de mijnbouw, bouw, metaal- en textielindustrie aan te vullen. In de jaren ‘60 en ‘70 werden Marokkaanse en Turkse gastarbeiders door de overheid naar Nederland gehaald om te werken in fabrieken waar een tekort aan personeel was. Door toetreding van Midden- en Oost-Europese landen tot de EU heeft de arbeidsmigratie uit die landen naar Nederland sinds 2004 een nieuwe impuls gekregen. Door de verschillen in welvaart en hoogte van de lonen trokken veel arbeidskrachten uit Midden- en Oost-Europa naar West-Europa.²¹ Ook in Nederland kwamen de afgelopen decennia de grootste groepen arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa, met Polen als koploper.²² In 2020 kwamen arbeidsmigranten voor verschillende soorten werk naar Nederland. Voorbeelden daarvan zijn de goed betaalde Indiase ICT-er, de Roemeense onderzoeker, de Spaanse aardbeienplukker en de Poolse stukadoor. De arbeidsrelatie, de hoogte van het loon en de arbeidsomstandigheden van deze migranten kunnen zeer verschillend zijn. Bovendien zijn er migranten die slechts voor een korte duur naar Nederland komen, bijvoorbeeld alleen voor de walnotenooft. Ook zijn er migranten die zich langer in Nederland vestigen. Kortom: binnen de groep die beleidsmatig ‘arbeidsmigrant’ wordt genoemd, bestaat veel verscheidenheid.²³

Internationalisering van de economie zorgt ervoor dat de prijs van steeds meer producten en diensten op de wereldmarkt bepaald wordt en niet op de lokale of nationale markt. In sectoren waar die (internationale) concurrentie sterk is, betekenen lagere loonkosten het verschil tussen voortbestaan of ondergaan van een bedrijf. Dit heeft tot gevolg dat in een aantal sectoren

---

19 Brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (W. Koolmees) van 21 juni 2019, 2019-0000088595, p. 1.

20 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2019a, p. 5, p. 21.

21 Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten 2020, p. 12; Rekenkamercommissie Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout 2017.

22 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2019a, p. 5, p. 21.

23 Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten 2020, p. 12.

voortdurend gezocht wordt naar constructies om arbeid goedkoper te maken. Vaak zijn dit sectoren waar de factor arbeid een groot aandeel heeft in de totale bedrijfskosten zoals in de agrarische sector, de tuinbouw en het transport.²⁴ In delen van deze sectoren is volgens de Inspectie een flexibel contract met een laag loon en weinig zekerheid eerder regel dan uitzondering. Ook wordt veel gebruikgemaakt van uitzendbureaus, *contracting* en *payrolling* met als doel de loonkosten te drukken.²⁵

Het samenspel van deze drie factoren: een hoog aanbod van intra-EU-arbeidsmigranten, veel vraag naar arbeid en internationale concurrentie, vergroot de kans dat werkgevers in genoemde sectoren alles zullen doen om de beschikbare arbeid zo goedkoop mogelijk uit te laten voeren. Aannemelijk is dat vooral arbeidsmigranten dit werk zullen doen, omdat voor dit werk geen Nederlanders meer te vinden zijn, althans niet voor de arbeidsvoorwaarden en in de arbeidsomstandigheden die werkgevers in deze sectoren aanbieden.²⁶ Dat, gelet op die omstandigheden, arbeidsmigranten een cruciale rol spelen in de Nederlandse economie ligt voor de hand en blijkt uit economisch onderzoek.²⁷ Ook de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (hierna: de Minister) is overtuigd van het belang van arbeidsmigranten en stelt dat “Arbeidsmigranten (...) een belangrijke bijdrage [leveren] aan de Nederlandse (kennis)economie, innovatieve slagkracht en concurrentiepositie en (...) essentieel [zijn] voor de continuïteit in bepaalde sectoren”.²⁸

Volgens de meest recente cijfers van de CBS Migrantenmonitor waren er op 1 december 2020 825.060 EU-arbeidsmigranten in Nederland,²⁹ waarvan 451.060 uit één van de lidstaten die in 2007 tot de EU toetraden (EU-11-landen).³⁰ Deze cijfers zijn niet actueel en blijven een schatting. Het is daarom niet te zeggen hoeveel EU-arbeidsmigranten zich op dit moment in Nederland bevinden.³¹ Veel van hen verrichten on- of laaggeschoold werk in sectoren

24 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2019a, p. 5, p. 19.

25 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2019a, p. 5, p. 19. Zie ook Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten 2020, p. 13-14; Barlund & Busse 2016; Berntsen 2016.

26 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2019a, p. 22-23.

27 Heyma, Bisschop & Biesenbeek 2018.

28 Brief ‘Aanpak misstanden arbeidsmigranten’ van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (W. Koolmees) van 21 juni 2019, 2019-0000088595, p. 1.

29 Dit is exclusief personen afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk vanwege Brexit per 1 februari 2020. De migranten die in de Migrantenmonitor centraal staan zijn personen met een eerste-generatiemigratieachtergrond die geboren zijn in één van de lidstaten van de Europese Unie of in één van de kandidaat-lidstaten van de EU. De populatie bestaat uit de personen die op het peilmoment staan ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP) en/of werkzaam zijn in Nederland of die een uitkering ontvangen. Migrant die niet staan ingeschreven in de BRP, die geen baan en geen uitkering hebben, worden in dit onderzoek niet meegenomen. De cijfers zijn niet actueel en blijven een schatting.

30 Dit zijn: Bulgarije, Estland, Hongarije, Kroatië, Letland, Litouwen, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije en Tsjechië.

31 Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2022/18/migrantenmonitor-2020> en Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten 2020, p. 12.

als logistiek en distributie, de voedingsindustrie, de land- en tuinbouw, de bouw en het transport. Zij verdienen het minimumloon of iets daarboven.³² Ook zijn er arbeidsmigranten die in dienst zijn bij een werkgever in eigen land en gebruikmaken van het vrij verkeer van diensten in de EU en die op detachingsbasis in Nederland werken. Ten slotte zijn er arbeidsmigranten die zich als zzp-er in Nederland aanbieden. Een recente ontwikkeling is dat er steeds meer arbeidsmigranten afkomstig uit derdelanden³³ zoals Oekraïne, de Balkan en Zuidoost-Azië via andere EU-lidstaten in Nederland worden gedetacheerd.³⁴

De Minister wijst op het feit dat deze in Nederland werkzame arbeidsmigranten geregeld te maken hebben met misstanden op het gebied van arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden. De Minister vindt deze misstanden die onder meer tot oneerlijke concurrentie leiden “onacceptabel en schadelijk voor de reputatie van Nederland als beschaafd werkland”.³⁵ Over de omvang van dit probleem is weinig bekend. Dit komt omdat er onvoldoende zicht is op het precieze aantal arbeidsmigranten in Nederland, wat voor werk zij doen en waar zij wonen. Het is dus ook lastig aan te geven hoeveel arbeidsmigranten door de werkgever financieel worden benadeeld of last hebben van andere misstanden. Desondanks acht het Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten het aantal incidenten waarvan melding wordt gedaan bij toezichthouders en waarover in de media wordt bericht voldoende reden tot zorg en actie. Een van de voorgestelde acties is het aanscherpen van regelgeving.³⁶ Het is, gelet op de eerdergenoemde prikkels voor ondernemers om meer informele activiteiten te ontplooien, zeer de vraag of die actie leidt tot verbetering van de arbeidssituatie van arbeidsmigranten.

Wat wél vaststaat is dat in Nederland grote vraag is naar arbeidsmigranten en dat zij nodig zijn “om pieken in de productie op te vangen, maar ook om werk te doen waarvoor in Nederland arbeidskrachten ontbreken”.³⁷ En dus, zo benadrukt de Minister, “(...) moet Nederland zorgen dat het voor arbeidsmigranten aantrekkelijk is om onder goede voorwaarden hier te (...) werken”.³⁸

Alles overziend is buiten twijfel dat in genoemde sectoren arbeidsmigranten van groot belang zijn en dat er werk- en opdrachtgevers zullen zijn die ge-

---

32 Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten 2020, p. 12; Brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (W. Koolmees) van 21 juni 2019, 2019-0000088595, p. 1.

33 Met de term derdelanden worden landen bedoeld die geen lid van de EU zijn.

34 Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten 2020, p. 12; Inspectie SZW 2019a, p. 5. Zie over de toename van arbeidsmigranten uit derdelanden ook Van Gardingen 2019.

35 Brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (W. Koolmees) van 21 juni 2019, 2019-0000088595, p. 2.

36 Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten 2020, p. 13 en p. 17-19.

37 Brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (W. Koolmees) van 21 juni 2019, 2019-0000088595, p. 5.

38 Brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (W. Koolmees) van 21 juni 2019, 2019-0000088595, p. 2.

bruikmaken van ‘schijnconstructies’ om werkzaamheden zo goedkoop mogelijk te laten uitvoeren. Een mogelijk gevolg daarvan kan ‘sociale *dumping*’ zijn.

In de kern komt sociale *dumping* neer op de praktijk om met behulp van lagere lonen en/of sociale zekerheden (zoals arbeidsomstandigheden) een competitief voordeel te behalen. In de regel wordt dit gedaan door bedrijven, maar ook overheden worden soms van sociale *dumping* beticht. In de meeste gevallen wordt deze term gebruikt als een land – althans in de visie van sommigen – wordt overspoeld door goedkope arbeidskrachten. Die goedkope arbeidskrachten³⁹ zouden leiden tot oneerlijke concurrentie en de lokale werknemers buiten spel zetten.⁴⁰ Van dat laatste, de eerdergenoemde ‘sociale *dumping*’, hoeft zekere niet altijd sprake te zijn. Zeker niet als het gaat om werk waar lokaal geen personeel voor te vinden is. Dat het in Nederland met verdringing van lokale arbeidskrachten over de hele linie wel meevalt, blijkt uit (economisch) onderzoek.⁴¹

Het gebruik door werk- en opdrachtgevers van schijnconstructies is zeker niet enkel een door de media in het leven geroepen mythe, maar reëel en het onderzoeken waard. Over de prevalentie bestaat geen twijfel. Bekend is dat intra-EU-arbeidskrachten in Nederland werken op basis van schijnconstructies en dat dit probleem zich vooral voordoet bij intra-EU-detachering, een van de vormen van arbeidsmobiliteit binnen de EU.⁴² Een voorbeeld van een (schijn)-detacheringsconstructie die in 2013 veel commotie in de media veroorzaakte

---

39 Zie Cremers 2014, p. 32: dit kunnen ook Nederlandse werkers zijn. Bijvoorbeeld Nederlandse chauffeurs die door hun werkgever worden overgeheveld naar een buitenlandse dienstverlener (bijvoorbeeld gevestigd in Cyprus) en vervolgens door hun ‘voormalig’ werkgever via deze dienstverlener worden ingehuurd. Zie over arbeidsmigratie en verdringing bijvoorbeeld Heyma 2021.

40 Zie nader over het begrip sociale *dumping*: Kiss 2017; Loonstra & Zondag/Houweling e.a. II 2023, p. 817-818 en p. 847-848; Vaccarino & Darvas 2016, p. 7 (<http://bruegel.org/2016/03/social-dumping-and-posted-workers-a-new-clash-within-the-eu/>). Zie ook over sociale *dumping* Concl. A-G N. Wahl, ECLI:EU:C:2014:2215, punten 74-83, 88-100, bij HvJ EU 4 december 2014, C-413/13, ECLI:EU:C:2014:2411 (*FNV Kunsten Informatie en Media*). Uit de conclusie van Wahl kan worden afgeleid dat sociale *dumping* ook kan ontstaan als er geen sprake is van goedkope intra-EU-arbeidskrachten, maar van goedkopere (Nederlandse/nationale) arbeidskrachten die op basis van een andere arbeidsrelatie hetzelfde werk uitvoeren. In dit geval ging het om *werknemers* die mogelijk worden verdrongen door *zelfstandigen* (die bereid zijn hetzelfde werk voor een lagere beloning te doen) (zie punten 76 en 77). Dat sociale *dumping* altijd geassocieerd wordt met Midden- en Oost-Europese arbeidskrachten is dus onjuist.

41 Berkhout, Bisschop & Volkerink 2014, p. 55-61; Gardeniens e.a. 2015; Heyma, Zwetsloot & Gautier 2019; Heyma 2021; Rekenkamercommissie Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout 2017; SER 2014, p. 97-100. Sociale *dumping* is een complex onderwerp en valt buiten het bestek van dit proefschrift. Op de mogelijke relatie tussen het gebruik van schijnconstructies en sociale *dumping* wordt niet ingegaan en maakt geen deel uit van de analyse van de arbeidssituatie van intra-EU-arbeidskrachten, waaronder internationale vrachtwagenchauffeurs.

42 Cremers 2014; Cremers 2016; Cremers 2017; Houwerzijl 2015; Houwerzijl 2021; Houwerzijl & Kullmann 2010.

is de inzet van Portugese en Ierse gedetacheerde werknemers via het buitenlandse uitzendbureau Rimec voor werkzaamheden aan ondertunneling van de A2 bij Maastricht.⁴³ Deze zaak kreeg in de pers de naam “slaven van de A2”. Een andere spraakmakende kwestie in de bouwbranche was de detachering door een Poolse werkgever van 800 werknemers in Nederland om werkzaamheden te verrichten voor de energiecentrale van Essent in de Eemshaven.⁴⁴ Ook in de transportbranche maken Nederlandse transportbedrijven gebruik van schijnconstructies om chauffeurs afkomstig uit bijvoorbeeld Oost- en Midden-Europa op een voor het transportbedrijf zeer voordelige manier te laten werken.⁴⁵ Over de incidentie, hoe vaak schijnconstructies in Nederland worden gebruikt bij intra-EU-detachering, bestaan nauwelijks cijfers.⁴⁶ Daarnaast zijn betrouwbare en onderling vergelijkbare cijfers over het aantal intra-EU-gedetacheerde werknemers in de EU spaarzaam en, voor zover aanwezig, slechts een indicatie van het totale aantal intra-EU-gedetacheerde werknemers in de EU.⁴⁷ Vaststaat dat op deze twee gebieden accurate cijfers ontbreken waardoor de misstanden die in de media worden benadrukt het algemene – negatieve – beeld over in Nederland gedetacheerde intra-EU-arbeidskrachten bepaalt. Het feit dat, zoals Kall & Lillie benadrukken, niet alle intra-EU-detacheringen problematisch zijn, wordt zelden belicht.⁴⁸

In dit proefschrift gaat het over arbeidskrachten met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Daarbij ligt het accent op diegenen die werkzaam zijn op basis van schijnconstructies. De inzichten die daarover in het onderhavige onderzoek worden verkregen dragen bij aan de multidisciplinaire onderzoeksliteratuur waarin aan deze kwetsbare werkers aandacht wordt besteed. Hierna volgt een bespreking van de belangrijkste noties die in deze literatuur naar voren komen. Daarnaast wordt toegelicht op welke manier dit onderzoek bijdraagt aan die literatuur.

---

43 Houwerzijl 2015, p. 82-84; Houwerzijl 2021, p. 121.

44 Rb. Groningen 5 oktober 2012, ECLI:NL:RBGRO:2012:BX9234.

45 König, *NRC-Handelsblad* 20-21 juni 2015, E7 (zie: <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/06/05/wet-aanpak-schijnconstructies-asscher-leidt-tot-onrust-in-transportsector-a1415762>); Cremers 2014a; zie ook <http://www.logistiek.nl/carriere-mensen/nieuws/2017/4/ilt-verdenkt-11-transportbedrijven-van-schijnconstructies-101155000> en <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/12/19/fnv-doet-aangifte-tegen-ikea-transporteurs-wegens-uitbuiting-a1537276>

46 Zie <http://www.logistiek.nl/carriere-mensen/nieuws/2017/4/ilt-verdenkt-11-transportbedrijven-van-schijnconstructies-101155000>: de IL&T controleerde in 2016 en 2017 64 transportbedrijven en stelde in ongeveer 80% van de gevallen schijnconstructies en/of andere misstanden vast. Een indicatie voor het aantal in Nederland werkzame intra-EU-chauffeurs in de transportsector is het aantal afgegeven transportvergunningen (geregistreerd in een openbaar register) (mondelinge informatie gegeven door medewerker van Vakbond VNB/FNV in januari 2018). Zie www.niwo.nl en mail daarover van hoofd personeelszaken van vervoersbedrijf V.d. L.).

47 Kall & Lillie 2017; European Commission 2014; Vaccarino & Darvas 2016. Zie voor het aantal bij het meldloket postedworkers.nl geregistreerde in Nederland gedetacheerde arbeidskrachten: Nederlandse Arbeidsinspectie (voorheen Inspectie SZW) 2022.

48 Kall & Lillie 2017, p. 7-8.

1.4 JURIDISCHE INVALSHOEK

Door juristen wordt aan schijnconstructies veel aandacht besteed en dit onderwerp komt, in tegenstelling tot in de sociaalwetenschappelijke literatuur, veel meer dan zijdelings aan de orde. In die juridische, voornamelijk Nederlandse, literatuur wordt ingegaan op de (juridische) definiëring van schijnconstructies, de relevante regelgeving en jurisprudentie.⁴⁹ Daarnaast blijkt uit die literatuur dat vooral arbeidskrachten uit Midden- en Oost-Europa en arbeidskrachten uit bijvoorbeeld de Filipijnen en Oekraïne (zogenaamde derdelanders) in Nederland op basis van schijnconstructies werken. In ieder geval worden zij als risicogroep gezien.⁵⁰ Verder wordt heel veel geschreven over in de EU gedetacheerde arbeidskrachten op basis van de Detacheringsrichtlijn. De nadruk wordt daarbij gelegd op het misbruik van arbeidskrachten en voorkomende schijnconstructies bij deze intra-EU-detachering. De (lacunes in) de regelgeving en het verbeteren van die regelgeving in de aanpak van schijnconstructies komen veelvuldig aan de orde.⁵¹ De positieve kanten, zoals ontwikkelings- en carrièremogelijkheden voor arbeidskrachten van deze vorm van werk in een van de EU-lidstaten komen, zoals gezegd, zelden aan de orde.

Ook de vrijheid van vestiging in de EU en het oprichten van postbusbedrijven om via die constructie misbruik te maken van arbeidskrachten in de EU is een speerpunt in de literatuur.⁵²

Ten slotte is het internationaal privaatrecht (ipr) een belangrijk onderwerp waar juristen zich mee bezighouden als het gaat om grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit en schijnconstructies. Het ipr is nodig om de vraag te beantwoorden welk regime op de betrokken arbeidskracht van toepassing is (detachering of vrij verkeer van werknemers) en om te bepalen welke rechten en plichten voor de arbeidskracht en zijn werk- of opdrachtgever gelden. Deze regelgeving is complex en biedt onder meer daardoor de nodige ruimte voor het ontstaan en toepassen van schijnconstructies.⁵³

In de juridische literatuur wordt tot op heden niet veel empirisch onderzoek gedaan en er wordt geen aandacht besteed aan de percepties van betrokkenen over hun arbeidssituatie. Er wordt met een louter juridische blik gekeken naar schijnconstructies en hoe deze te bestrijden. Met het onderhavige onderzoek

---

49 Cremers 2017; Even & Zwanenburg 2017; Zwanenburg & Van Overbeeke 2021; Houwerzijl 2015; Morsa 2015; Zwemmer 2015.

50 Van Gardingen 2017; Van Gardingen 2019; Houwerzijl 2015.

51 Cremers 2016; Cremers 2017; Cremers 2018; Darvas 2017; Even 2018; Even & Zwanenburg 2017; Van Gardingen 2017; Houwerzijl 2015; Houwerzijl 2015b; Houwerzijl 2021; Lodder 2016; Morsa 2015; Zwanenburg & Van Overbeeke 2021.

52 Cremers 2014; Cremers 2014a; Cremers 2014b; Cremers 2015; Cremers 2016; Even & Zwanenburg 2017; Houwerzijl 2015b; Zwanenburg & Van Overbeeke 2021.

53 Houwerzijl 2015; Houwerzijl 2017; Houwerzijl 2017a; Houwerzijl & Kullman 2011; Van Kampen 2012; Kullmann 2015; Laagland 2012; Laagland 2016; Even & Zwanenburg 2017; Zwanenburg & Van Overbeeke 2021.

wordt die onderzoeksliteratuur aangevuld. Niet alleen door de betrokken arbeidskrachten aan het woord te laten over hun visie op schijnconstructies en hun arbeidssituatie, maar ook door steeds terugkerende schijnconstructies in een typologie onder te brengen en schijnconstructies bloot te leggen door toepassing van de methodiek ontwikkeld in de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie. Zo'n typologie is relevant. Tot nu toe ontbreekt een dergelijk vereenvoudigd overzicht, omdat in genoemde studies de aandacht vooral naar een specifieke constructie uitgaat.

1.5 SOCIAALWETENSCHAPPELIJKE INVALSHOEK

1.5.1 *Precarious work*

In de internationale literatuur over *precarious work* wordt, net als in dit proefschrift, aandacht besteed aan de arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden van migranten. Migranten worden vaak genoemd als het gaat om arbeidskrachten die *precarious work* doen dan wel een groot risico lopen dergelijk werk te doen.⁵⁴ Werk- en opdrachtgevers die in verband worden gebracht met *precarious work* zijn *subcontractors* en uitzendbureaus. Vaak gaat het om grensoverschrijdend werk op basis van kortdurende, tijdelijke en onzekere contracten.⁵⁵

Ook wordt *precarious work* geduid als onzeker, onvoorspelbaar, risicovol voor de werker en met beperkte sociale voorzieningen en weinig of geen wettelijke bescherming.⁵⁶ Daarnaast worden lage lonen en het hebben van weinig invloed op en controle over het loon, de arbeidstijd en arbeidsomstandigheden genoemd als karakteristieke kenmerken van *precarious work*.⁵⁷ Ten slotte wordt *precarious work* vaak gekwalificeerd als *dirty*, *dangerous* en *degrading of demeaning* of *dull* waarbij het altijd migranten zijn die dit zogenaamde 'drie-d-werk' uitvoeren.⁵⁸

Dit zogenaamde 'drie-d-werk' wordt in de meeste gevallen uitgevoerd door arbeidskrachten met een kwetsbare positie, zoals migranten. Niet alleen etniciteit, maar ook gender zijn factoren die een belangrijke rol spelen als het gaat

---

54 Anderson 2010; Berntsen 2016; Kalleberg 2009; Kalleberg & Hewison 2013; Pollowska 2019.

55 Caro e.a. 2015; Berntsen 2015; Berntsen 2016; Bernsen & Lillie 2014; Forde e.a. 2015; Thörnquist 2015a; Wagner 2018; Wagner & Berntsen 2016.

56 Campbell & Price 2016; Kalleberg 2009; Kalleberg & Hewison 2013; Kalleberg & Vallas 2018; Polkowska 2019; Strauss & McGrath 2017.

57 Anderson 2010; Anderson 2015; Anderson 2017; Campbell & Price 2016; Florczak & Otto 2019, p. 10: <https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781788973250/9781788973250.00008.xml>; Holgate 2011; Thörnquist 2015a; Wagner 2018.

58 Anderson 2001; Chin 2019; Harrison, Collins & Bahor 2020; Favell 2008; Hunt 2014; Pljevaljic Simkunas & Thomsen 2018; Rekenkamercommissie Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout 2017; Taran 2012; Tham & Fudge 2019.

om het al dan niet doen van *precarious work*.⁵⁹ Wereldwijd hebben bepaalde minderheidsgroepen een grotere kans om dat soort werk te doen dan diegenen die niet tot die groepen horen. Hun positie op de arbeidsmarkt is erg onzeker en in sommige gevallen zal hun kans om (zelfs *precarious*) werk te vinden uiterst klein zijn.⁶⁰ In de literatuur over een gesegmenteerde (of duale) arbeidsmarkt, waarop de literatuur over *precarious work* voortbouwt, wordt onderscheid gemaakt tussen een primaire en een secundaire arbeidsmarkt. Werk op de primaire arbeidsmarkt wordt gekenmerkt door stabiliteit en zekerheid, hoge beloning, carrièremogelijkheden. Werk op de secundaire arbeidsmarkt daarentegen wordt gekenmerkt door instabiliteit en onzekerheid, lage lonen en de afwezigheid van carrièremogelijkheden. Het zijn vooral migranten (en andere minderheidsgroepen) die werkzaam zijn op deze secundaire arbeidsmarkt. Deze arbeidskrachten worden ook wel aangeduid met de term *peripheral workers* ter onderscheiding van *core workers*, die werkzaam zijn op de primaire arbeidsmarkt.⁶¹ Verder wordt in de literatuur volop aandacht besteed aan macro-economische, politieke en juridische aspecten van *precarious work*.⁶²

In deze literatuur over *precarious work* zijn schijnconstructies niet het specifieke aandachtspunt van onderzoek. De bevindingen in het onderhavige proefschrift dragen op dat gebied bij aan die literatuur. Wel komen bij diverse auteurs de percepties van de betrokken kwetsbare arbeidskrachten aan bod. Het gaat in die gevallen vooral over de manier waarop zij zich redden in hun precare arbeidsmarktpositie en wat hun leef- en woonomstandigheden zijn.⁶³ Ook komt aan bod de manier waarop deze (*peripheral*) arbeidskrachten omgaan met het verschil in arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden tussen hen en lokale (*core*) arbeidskrachten.⁶⁴ Daarnaast vertellen werkers over hun loon en in hoeverre zij weten dat ze minder dan het minimumloon verdienen, hun kennis over hun (arbeidsrechtelijke) rechten, en hun motieven om in een voor

---

59 Anderson 2001; Boccagni 2016; Cho 2017; Favell 2008; Holgate 2011; Guizardi, Magalhães & Araya 2022; Kalleberg & Vallas 2018 p. 13-16; Kushnirovich 2010; Midtbøen & Nadim 2019; Moya 2007; Semyonov & Herring 2007; Schrover, Van der Leun & Quispel 2007; Strauss & McGrath 2017; Zhou 2013.

60 Cho 2017; Guizardi, Magalhães & Araya 2022; Kalleberg & Vallas 2018 p. 13-16; Kushnirovich 2010; Midtbøen & Nadim 2019; Moya 2007; Semyonov & Herring 2007; Schrover, Van der Leun & Quispel 2007; Zhou 2013.

61 Zie uitgebreid over de gesegmenteerde arbeidsmarkt en de daarin beschreven *segmented* (of: *dual*) *labour market theory*: Uys, UNISA & Blaauw 2006; Dekker, favell 2008; De Grip & Heijke 2002; Launov 2004; Lillie 2012; Reich, Gordon & Edwards 1973; Seo 2021.

62 Kalleberg 2009; Kalleberg & Hewison 2013; Kalleberg & Vallas 2018; Kenner, Florczak & Otto 2019: <https://www.elgaronline.com/view/edcoll/9781788973250/9781788973250.00002.xml>

63 Anderson 2001; Berntsen 2015; Berntsen 2016; Bernsen & Lillie 2014; Boccagni 2016; Caro e.a. 2016; Rekenkamercommissie Hillegom, Lisse en Noordwijkerhout 2017; Wagner 2018; Wagner & Berntsen 2016.

64 Pljevaljcic Simkunas & Thomsen 2018.

hen vreemd land *precarious work* te doen.⁶⁵ Door geen van deze auteurs wordt aandacht besteed aan de mogelijke schijnconstructies waarop deze arbeidskrachten werken en in hoeverre zo'n constructie een rol speelt in de – vaak niet rooskleurige – arbeidssituatie van deze werkers en hun kwetsbare positie.

Een uitzondering daarop is het onderzoek van McGauran e.a. waarin de arbeidssituatie van Poolse arbeidskrachten, die via uitzendbureaus in Nederland te werk worden gesteld, onder de loep wordt genomen. McGauran e.a. wijzen daarbij op een parlementair onderzoek naar uitzendbureaus. Uit dat onderzoek bleek dat uitzendbureaus in Nederland (schijn)constructies gebruiken en opereren in een juridisch schemergebied om deze Polen op een zo goedkoop mogelijke manier via hen te laten werken. Daarbij omzeilen uitzendbureaus hun arbeidsrechtelijke en sociaalrechtelijke wettelijke verplichtingen.⁶⁶ Uit de verhalen van de Poolse uitzendkrachten komen diverse (ernstige) misstanden naar voren over hun arbeidssituatie. Genoemd worden onder meer extreem lange werktijden, geen werk, betalen van een heel laag of geen loon, inhoudingen op het loon en hoge boetes, tijdelijke contracten en (tijdelijk) ontslag en erbarmelijke werk- en woonomstandigheden.⁶⁷

1.5.2 *Semi-compliance*

In tegenstelling tot in de literatuur over *precarious work* komen schijnconstructies in de (summiere) literatuur over *semi-compliance* wel in beeld.

Semi-compliance kan worden omschreven als een situatie waarin migranten legaal in een land verblijven, maar waarbij regels overtreden worden die specifiek zien op het werk dat zij doen en die (soms) gekoppeld zijn aan hun verblijfsstatus. Deze situatie biedt voor zowel de werkgever als de migrant de mogelijkheid om zoveel mogelijk economisch voordeel te behalen uit arbeid en is voor de overheid moeilijk te controleren. Omwille hiervan bestaat *semi-compliance* en is de kans groot dat dit altijd zal blijven bestaan.⁶⁸ Daarnaast is *semi-compliance* deels het logische gevolg van de frictie tussen enerzijds de behoefte aan een flexibele arbeidsmarkt en anderzijds de wens om de tewerkstelling van migranten nauwgezet te controleren in het kader van hun verblijfsstatus.⁶⁹

Ruhs & Anderson spraken met migranten in Engeland en in die interviews kwam een aantal werkgerelateerde schijnconstructies naar voren. Zo noemden migranten die op basis van een au-pairstatus in Engeland werkten, constructies als werken in een verkeerde sector, het doen van schoonmaakwerk bij derden

---

65 Zie respectievelijk Tham & Fudge 2019; Berntsen 2015; Harrison 2022.

66 McGauran e.a. 2016, p. 14-15.

67 McGauran e.a. 2016, p. 16-37.

68 Ruhs & Anderson 2010, p. 195; zie ook Ruhs & Anderson 2006.

69 Ruhs & Anderson 2006, abstract en p. 26-32.

(niet het gastgezin) en het niet-inwonen bij het gastgezin. Migranten die op basis van een status als zelfstandige (zzp-er) in Engeland werkten, noemden die status *bogus* en beschouwden zichzelf als werknemer. Migranten die op basis van een studentenstatus in Engeland werkten, noemden fulltime-werken een constructie die als *semi compliant* beschouwd kan worden.⁷⁰ Uit het onderzoek komt ook naar voren dat migranten bij dit soort constructies niet het gevoel hebben dat zij regels overtreden en iets illegaals doen, maar meer dat zij de grenzen van de regels opzoeken (*bending the rules*). Datzelfde geldt voor werk- en opdrachtgevers voor zover die weten dat op basis van genoemde constructies gewerkt wordt wat niet altijd het geval is.⁷¹ In Engeland worden *semi-compliant*constructies niet gezien als heel ontwrichtend voor de maatschappij en in het belang van zowel de migrant als de werk- of opdrachtgever. Voor de overheid zijn dergelijke constructies uitermate moeilijk te controleren en op te sporen.⁷²

Lutz & Palenga-Möllenbeck deden ook onderzoek naar *semi-compliance*. Ditmaal betrof het migranten in Duitsland die werkzaam zijn als huishoudelijke hulp of zorgverlener.⁷³ Een (*semi-compliant*)constructie die hier naar voren kwam, was het niet-naleven door werkgevers van wat in het schriftelijke arbeidscontract is overeengekomen. Een voorbeeld daarvan is dat de arbeidstijd die in het contract staat 38,5 uur per week is. In de praktijk blijkt dat de migrant 24 uur per dag en zeven dagen per week aan het werk is en in ieder geval beschikbaar moet zijn. Een tweede constructie betrof migranten die zich in Duitsland vestigden als zelfstandige of als gedetacheerde en vanuit Polen diensten aanboden. Deze migranten betalen belasting en socialezekerheidsbijdragen in Polen. De plaatsing van de migranten bij families in Duitsland gebeurde op grote schaal via Pools-Duitse uitzendbureaus. Een, volgens de auteurs, juridisch controversiële praktijk.⁷⁴ De Duitse overheid beschouwt deze *semi-compliant*constructies als een *open secret* waarbij de betreffende migranten alleen arbeidsrechtelijke (en geen verblijfsrechtelijke) regels overtreden. De Duitse overheid ziet deze *semi-compliant*praktijken door de vingers, omdat deze migranten het structurele tekort aan huishoudelijke hulpen en zorgverleners werkzaam in gezinnen in Duitsland opvullen.⁷⁵

Deze voorbeelden van *semi-compliance* hebben veel raakvlakken met de manier waarop intra-EU-arbeidskrachten in Nederland en de EU werkzaam zijn. Hoewel er in die gevallen altijd sprake is van rechtmatig verblijf, worden beslist niet altijd de toepasselijke arbeidsrechtelijke regels gevolgd. Dan is er dus sprake van *semi-compliance* dat niet als regelovertreding ervaren wordt.

---

70 Ruhs & Anderson 2006; Ruhs & Anderson 2010.

71 Ruhs & Anderson 2006; Ruhs & Anderson 2010.

72 Ruhs & Anderson 2010, p. 206-207.

73 Lutz & Palenga-Möllenbeck 2010.

74 Lutz & Palenga-Möllenbeck 2010, p. 424.

75 Lutz & Palenga-Möllenbeck 2010, p. 425-427.

Factoren die ook daarin meespelen zijn ongetwijfeld de behoefte aan flexibele arbeidskrachten en het opvullen van het gebrek in bepaalde sectoren aan lokale arbeidskrachten. Ook het behalen van economisch voordeel zal een rol spelen, niet alleen voor de werk- of opdrachtgever maar ook voor de arbeidskrachten zelf. In hoeverre de Nederlandse overheid daadwerkelijk en effectief de strijd aanbindt tegen schijnconstructies is onduidelijk. Ondanks dat al jarenlang schijnconstructies worden aangepakt, bestaan deze nog steeds en drijft de economie in veel sectoren op arbeidskrachten uit Midden- en Oost-Europa die op dergelijke constructies werkzaam zouden zijn. Enerzijds kan sprake zijn van een *de facto* gedoogbeleid gelet op het tekort aan arbeidskrachten. Anderzijds kan dit te maken hebben met het fluïde, grensoverschrijdende en dus moeilijk controleerbare karakter van schijnconstructies.

1.5.3 Informele economie

Ook de literatuur over de informele economie gaat over de arbeidssituatie van onder meer migranten, waarbij ook schijnconstructies als onderdeel van die informele economie naar voren komen.

Portes was een belangrijke auteur die in de jaren '80 aandacht vroeg voor de opkomst en ontwikkeling van de informele sector. Volgens Portes kreeg de informele sector de aandacht en interesse van theoretici en wetenschappers op het gebied van economische ontwikkeling, omdat in deze sector armoede – en dan vooral in steden in ontwikkelingslanden – een andere duiding kreeg. In de informele economie worden arme mensen niet gezien als een inactieve groep die niet participeert in de moderne maatschappij. Integendeel, het is een dynamische groep die tal van economische activiteiten onderneemt, die niet altijd financieel heel veel opleveren en daarmee voorziet in het eigen bestaan en dat van de kinderen.⁷⁶

Portes gaat ook in op het perspectief van waaruit de informele sector bekeken kan worden en concludeert dat in de meest vooraanstaande onderzoeken informele en formele activiteiten vaak samengaan en elkaar aanvullen en deel uitmaken van één economisch systeem.⁷⁷

Portes & Haller benadrukken dat de sociale structuur van een maatschappij het ontstaan en de ontwikkeling van de informele economie beïnvloedt en dat wij informele activiteiten:

“(...) encounter (...) in our daily life in such simple activities as buying a cheap watch or a book from a street vendor, arranging for a handyman to do repair work at our home for cash, or hiring an immigrant woman to care for the children and clean the house while we are away. Such apparently trivial encounters may be

---

⁷⁶ Portes 1983; zie ook Portes & Haller 2005.

⁷⁷ Portes 1983; zie ook Portes & Haller 2005.

dismissed as unworthy of attention until we realize that, in the aggregate, they cumulate into the billions of dollars of unreported income and that the humble vendor or cleaning woman represents the end point of complex subcontracting, labor recruitment, and labor transportation chains. We do not commonly realize that the clothing we wear, the restaurant meals we eat, and even the laptop computer we regularly use may have something to do with the informal economy. In fact they do, and the intricate ways in which informal labor and goods enter into production and distribution chains underlie both the lower cost of the final products and their ready availability."⁷⁸

Het gaat in ieder geval om alle inkomensgenererende economische activiteiten die op zichzelf niet illegaal of strafbaar zijn, maar waarbij niet wordt voldaan aan verplichtingen zoals bepaald in wet- en regelgeving.⁷⁹ Kloosterman, Van der Leun & Rath voegen aan die beschrijving nog toe dat niet alle kerens dat economische partijen wet- en regelgeving links laten liggen informeel gewerkt wordt. Iemand die bepaalde werkzaamheden goedkoop wil laten uitvoeren – voor bijvoorbeeld € 1 per uur – opereert slechts informeel voor zover hij dat in Nederland doet. Als hij die werkzaamheden naar lagelonenlanden verplaatst, werkt hij gewoon ‘formeel’, mits hij de daar geldende regels niet tart.⁸⁰

Dit voorbeeld is bij uitstek een informele inkomensgenererende activiteit van een werk- of opdrachtgever, maar dergelijke activiteiten kunnen ook ontplooid worden door werkers. Uit de literatuur komt naar voren dat, als het gaat om werkers, zowel hoog en laagopgeleide (lokale) legale arbeidskrachten als ongedocumenteerde informele activiteiten verrichten.⁸¹ Bij de eerste groep kan het gaan om overwerk dat zwart wordt uitbetaald of om thuiswerk. De tweede groep is vaak te vinden in functies waarvoor slechts een beperkte of geen opleiding is vereist.⁸²

Kalleberg & Vargan ten slotte noemen een specifiek Amerikaans voorbeeld van een groep die inkomsten genereert door in de informele economie te werken. Dit gaat om heel veel jonge zwarte Amerikaanse mannen die een strafblad hebben waardoor hun kansen op de (formele) arbeidsmarkt uiterst klein zijn. Zij worden om die reden, aldus deze auteurs, gedwongen om informeel werk te doen.⁸³

In de literatuur wordt vooral onderzoek gedaan naar welke groepen informele activiteiten ondernemen, in welke sectoren, in hoeverre sprake is

---

78 Portes & Haller 2005, p. 403.

79 Berntsen 2015; Favell 2008; Hunt 2014; Kloosterman, Van der Leun & Rath 1997, p. 19-20; Van der Leun 2010, p. 83-87; Portes & Haller 2005; Slot 2010. Zie ook Van der Leun 2003, specifiek hoofdstuk 2.

80 Kloosterman, Van der Leun & Rath 1997, p. 19.

81 Kloosterman, van der Leun & Rath 1997, p. 53-54; Van der Leun 2010, p. 84-85; Zie ook Van der Leun 2003; Portes 1983; Portes & Haller 2005.

82 Kloosterman, van der Leun & Rath 1997, p. 54; Van der Leun 2010, p. 84-85.

83 Kalleberg & Vallas p. 13-16.

van verwevenheid met de formele economie en wat het effect van dit alles is op de arbeidsmarkt. Ook wordt aandacht besteed aan het onderscheid tussen informele en criminele activiteiten en waar precies die grens ligt. Ten slotte wordt in de literatuur aandacht aan definities besteed.⁸⁴

In de manier waarop in deze wetenschappelijke literatuur naar de informele economie wordt gekeken, zijn schijnconstructies niet het speerpunt van onderzoek. Dit ondanks het feit dat werken op basis van een schijnconstructie ook als informeel werk gezien kan worden. Denk maar aan de door Kloosterman, Van der Leun & Rath genoemde verplaatsing van werkzaamheden naar lagelonenlanden. Een schijnconstructie die door werk- en opdrachtgevers in het westelijke deel van de EU geregeld wordt toegepast. Bovendien richt onderzoek op het gebied van de informele economie zich zowel op lokale legale als op lokale ongedocumenteerde arbeidskrachten.

1.5.4 Criminologie

Ook in de criminologie is er belangstelling voor slechte omstandigheden op het gebied van arbeid. In deze onderzoeken wordt vooral naar de excessen gekeken. Hierdoor komen schijnconstructies in de relevante criminologische literatuur slechts zijdelings aan bod.

In de criminologie gaat het niet alleen om gedragingen die volgens de wet strafbaar zijn, maar ook om gedrag dat eerder deviant dan strafbaar is. In beide gevallen zullen degenen die dergelijk gedrag vertonen, hun activiteiten verdoezelen en verborgen houden. Deze zogenaamde *hidden phenomena* zijn in de criminologie eerder regel dan uitzondering.⁸⁵ Daarbij kan het ook gaan om op gedragingen die zich afspelen in een werksituatie. Een voorbeeld daarvan is werkgevers die gezondheids- en veiligheidsregels op de werkvloer overtreden en daardoor werknemers in gevaar brengen.⁸⁶ Als het gaat om dit soort gedragingen is er vaak geen duidelijke grens tussen wat legaal en illegaal is door de complexiteit van de gedragingen en de vele partijen die bij de uitvoering zijn betrokken. Daarnaast is controle lastig als het gaat om grensoverschrijdende activiteiten.⁸⁷ Sitkin voegt daar nog aan toe dat deze controle nog extra bemoeilijkt wordt als werkgever en werknemer beiden meewerken aan het gebruik van een schijnconstructie.⁸⁸ *Hidden phenomena* zijn, zoals gezegd, niet beperkt tot volgens het strafrecht strafbare gedragingen. Het kan ook gaan om activiteiten die civielrechtelijk worden aangepakt, waar bestuurs-

---

84 Berntsen 2015; Hunt 2014; Kloosterman, van der Leun & Rath 1997, p. 53-54; Van der Leun 2010, p. 84-85; Zie ook Van der Leun 2003; Portes 1983; Portes & Haller 2005.

85 Jupp 2006.

86 Jupp 2006, p. 203; zie ook Vande Walle 2002, p. 279.

87 Jupp 2006, p. 204; zie ook Vande Walle 2002, p. 279; Berntsen 2015, p. 374-375; Brinkmann 2015, p. 241; Hunt 2014, p. 133; Sitkin 2015.

88 Sitkin 2015, p. 227.

rechtelijke sancties op staan of die door de maatschappij als onwenselijk of onaanvaardbaar worden beschouwd. In alle gevallen zullen degenen die dergelijke activiteiten ontplooien, dit heimelijk doen.⁸⁹ Dat schijnconstructies ook onder de noemer *hidden phenomena* te vatten zijn, staat vast.

Als gezocht wordt naar voorbeelden van *hidden phenomena* komen schijnconstructies niet in beeld. Dit in tegenstelling tot diverse andere deviante c.q. strafbare gedragingen zoals gebruik en misbruik van drugs, mishandeling van ouderen, mensenhandel in de sector huishoudelijk werk en seksueel misbruik van jonge mannen.⁹⁰

Ten tweede is er in de literatuur over *white collar crime* (ook wel genoemd *corporate crime*) ook aandacht voor deviant en/of strafbaar gedrag op het gebied van arbeid(somstandigheden). Edwin H. Sutherland (1883-1950), een Amerikaanse socioloog/criminoloog die veel onderzoek deed naar *white collar crime*, wordt beschouwd als “the father of white collar crime studies”. Sutherland formuleerde de volgende definitie: “a crime committed by a person of high social status and respectability in the course of his occupation”.⁹¹ Het gaat bij dit soort gedragingen om personen of bedrijven die in de uitoefening van hun beroep of bedrijf anderen benadelen en/of schade toebrengen.

In de literatuur over *white collar crime* komt naar voren dat typerend voor dit soort afwijkend gedrag is dat het zich afspeelt in een legitieme werksituatie-context en de drijfveer economisch gewin is. Daarnaast beschouwen de plegers zichzelf niet als zodanig omdat ze zich niet identificeren als iemand met een deviante levensstijl. In veel gevallen hebben de plegers een gerespecteerde sociale status waardoor hun deviante gedrag niet wordt opgemerkt. Ook bij *white collar crime* gaat het om zowel illegaal als legaal, maar onethisch, gedrag.⁹² Veel onderzoek richt zich op ondernemingsactiviteiten die in beginsel legaal, maar wel schadelijk zijn. Vaak zijn dat casestudies gebaseerd op een analyse van open bronnen over grote affaires, zoals de dieselfraude bij Volkswagen en de corruptiekwestie bij Siemens. De meeste aandacht gaat uit naar de plegers en de rol van het slachtoffer is onderbelicht.⁹³ Er is veelal niet een specifiek slachtoffer van *white collar crime* aan te wijzen. Vaak gaat het om een

---

89 Rossi 1999, p. 133: Rossi noemt als voorbeeld het gebruik van *psychoactive drugs* dat in de meeste landen als *illicit* wordt beschouwd waardoor zowel gebruikers als dealers hun drugs gerelateerde activiteiten verborgen zullen houden. Zie ook Brinkmann 2015, p. 241 die een voorbeeld geeft van *bogus self-employment* in de bouwsector in Engeland en Segrave 2015, p. 227 die een voorbeeld geeft van moeilijk te detecteren schendingen van de rechten van arbeidskrachten in de EU door private werk- en opdrachtgevers.

90 Gezocht is door de onderzoeker in december 2023 in Google Scholar met de trefwoorden ‘hidden phenomena’, ‘hidden phenomena bogus constructions’ en ‘hidden phenomena schijnconstructies’.

91 Zie: <https://lawcorner.in/sutherlands-view-of-white-collar-crime/> en Friedrichs 2010, p. 2-13.

92 Friedrichs 2010, p. 5-6. Zie ook Beckers 2016; Van Erp e.a. 2011; Lilly, Cullen & Ball 2011; Newburn 2009;

93 Van Wingerde, Verhage & Beckers 2018, p. 408-409, p. 412.

grote groep en die kan bestaan uit werknemers of arbeidskrachten in een bedrijf, consumenten, belastingbetalers, klanten, patiënten of bewoners in een bepaalde regio.⁹⁴ Ook blijkt dat *white collar crime* een veelvuldig voorkomend verschijnsel is dat nauwelijks strafrechtelijk wordt aangepakt. Als er wel sprake is van strafrechtelijke afdoening dan worden de plegers in de regel laag bestraft of wordt de kwestie buitengerechtelijk afgedaan.⁹⁵

Het gebruikmaken van schijnconstructies door werk- en opdrachtgevers met als doel besparen op (loon)kosten waardoor arbeidskrachten (financieel) benadeeld worden, kan zeker als *white collar crime* bestempeld worden. Desondanks wordt er in de literatuur over *white collar crime* geen aandacht aan die specifieke gedragingen besteed.⁹⁶

Ten derde is er in de criminologische literatuur over *mensenhandel in de vorm van arbeidsuitbuiting* aandacht voor. In de literatuur over deze vorm van mensenhandel wordt vooral gekeken naar de strafrechtelijke kant ervan. Mensenhandel is in Nederland strafbaar gesteld in artikel 273f Wetboek van Strafrecht (Sr). Artikel 273f Sr is in belangrijke mate gebaseerd op diverse internationale verdragen. Bij mensenhandel gaat het – kort gezegd – om de uitbuiting van mensen door hen gedwongen diensten te laten verrichten. Daaronder vallen seksuele diensten, maar ook andere vormen van sociaal-economische uitbuiting en zelfs gedwongen orgaandonatie. Onder arbeidsuitbuiting in de zin van mensenhandel wordt verstaan de uitbuiting van mensen door hen gedwongen arbeid of diensten te laten verrichten buiten seksuele dienstverlening.⁹⁷

In de literatuur wordt ingegaan op de aanpak van arbeidsuitbuiting, de verbetering van die aanpak en jurisprudentie over arbeidsuitbuiting ex artikel 273f Sr.⁹⁸ Als slachtoffers van arbeidsuitbuiting worden in ieder geval (arbeids)migranten genoemd.⁹⁹ Aanvankelijk betrof dat vooral ongedocumenteerden. Tegenwoordig is dat in mindere mate het geval vanwege de strenge controles op het werken met ongedocumenteerden en de zeer hoge boetes voor werk- en opdrachtgevers als blijkt dat zij zich schuldig maken aan illegale tewerkstelling van ongedocumenteerden. Om die reden werken werk- en opdrachtgevers liever met legale migranten, waar zij vervolgens van profiteren bijvoorbeeld door hen minder te betalen of langer te laten werken dan op

---

94 Friedrichs 2010, p. 53-58.

95 Beckers 2016; Van Wingerde, Verhage & Bisschop 2018.

96 Zie over blinde vlekken in het wetenschappelijke onderzoek naar *white collar crime*: Van Wingerde, Verhage & Bisschop 2018, p. 415-417.

97 Commandeur 2016; De Jonge van Ellemeet 2007; Lodder 2015; Lodder 2022; Van Meeteren & Heideman; Rijken & De Volder 2022; Smit & Boot 2007; Tielbaard, Van Meeteren & Commandeur 2016.

98 Commandeur 2016; Lodder 2015; Lodder 2022; Rijken & De Volder 2022; Tielbaard, Van Meeteren & Commandeur 2016.

99 Commandeur 2016; Lodder 2015; Lodder 2022; Rijken & De Volder 2022; Segrave 2015; Tielbaard, Van Meeteren & Commandeur 2016. Zie ook Kuiper, Pelgrim & Doornik 2022.

papier is overeengekomen.¹⁰⁰ Daaronder vallen ook de eerdergenoemde arbeidskrachten uit Midden- en Oost-Europa die op basis van het vrije verkeer van werknemers toegang tot alle EU-lidstaten hebben om daar te werken. Bij de tewerkstelling van die arbeidskrachten is geen verblijfs- of tewerkstellingsvergunning nodig.¹⁰¹ Voor werkgevers vergemakkelijkt dit het werken met intra-EU-arbeidskrachten en kunnen werkgevers langer de schijn ophouden dat alle betreffende regels gevolgd worden. In het onderzoek van Van Meeteren en Wiering komt het gebruik van schimmige constructies duidelijk in beeld bij de tewerkstelling van Chinese migranten in Chinese restaurants in Nederland.¹⁰²

Mensenhandel, en dus ook arbeidsuitbuiting, wordt door diverse auteurs gezien als een belangrijke vorm van georganiseerde criminaliteit.¹⁰³ Volgens Davies & Ollus daarentegen is arbeidsuitbuiting (in de zin van mensenhandel maar ook als het gaat om onderbetaling of onterecht ontslag) een vorm van *corporate crime*. Volgens hen is dat om twee redenen zo. Enerzijds omdat bedrijven een belangrijke rol spelen in het faciliteren van arbeidsuitbuiting. Anderzijds vanwege de mogelijkheden die bedrijven hebben om arbeidsuitbuiting aan te pakken.¹⁰⁴ Van de Bunt, Huisman & Van Wingerde nuanceren de tegenstelling tussen georganiseerde misdaad en *corporate crime* en gaan in op de rol die een beroep of bedrijf kan spelen in het verhullen van criminele activiteiten in georganiseerd verband. Een voorbeeld dat zij noemen is het oprichten van buitenlandse (postbus)vennootschappen om criminele activiteiten te verhullen.¹⁰⁵ Hoewel dit laatste ook door werkgevers wordt gedaan om loonkosten van arbeidskrachten te verlagen, wordt ook door deze auteurs geen link met schijnconstructies gelegd. Davies & Ollus benadrukken vooral dat lange (onder)aannemingsketens het risico op arbeidsuitbuiting (in de zin van mensenhandel) vergroten.¹⁰⁶ Van de Bunt, Huisman & Van Wingerde focussen op het faciliteren door bepaalde beroepsbeoefenaars en bedrijven van georganiseerde criminele activiteiten zoals transnationale smokkel van drugs of andere illegale waren.¹⁰⁷

In het merendeel van deze onderzoeksliteratuur wordt geen aandacht besteed aan andere vormen van arbeidsuitbuiting die geen mensenhandel zijn. Dit laat onverlet dat er in de laatste jaren meer aandacht wordt besteed aan dit 'grijze' gebied. Een voorbeeld daarvan is (mogelijke) uitbuiting van werkers door hen op basis van een schijnconstructie te laten werken.

---

100 Van Meeteren & Wiering 2019; Van Meeteren & Heideman 2021, p. 157-158.

101 Zie: <https://ind.nl/nl/verblijfsvergunningen/werken/buitenlandse-werknemer-in-dienstnemen>

102 Van Meeteren & Wiering 2019, p. 115-121; zie ook Van Meeteren & Heideman 2021.

103 Tielbaard, Van Meeteren & Commandeur 2016.

104 Davies & Ollus, 2019 p. 90.

105 Van de Bunt, Huisman & Van Wingerde 2011, p. 92-96.

106 Davies & Ollus 2019.

107 Van de Bunt, Huisman & Van Wingerde 2011.

Zo hebben Davies & Ollus het in hun onderzoek naar mensenhandel wel over een grijs gebied dat ook minder ernstige vormen van arbeidsuitbuiting omvat. Als voorbeelden noemen zij extreem lange arbeidstijden en flexibele arbeidscontracten. Dat soort praktijken leggen het economische risico van arbeid bij de arbeidskracht en zijn volgens deze auteurs legaal, maar ethisch en moreel discutabel.¹⁰⁸ Specifiek over schijnconstructies in dat verband hebben ook zij het niet.

In vergelijkbare zin als Davies & Ollus, onderkent De Jonge van Ellemeet het bestaan van een diffuus gebied waar sprake is van arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden die getuigen van slecht werkgeverschap, maar geen arbeidsuitbuiting in de zin van mensenhandel zijn.¹⁰⁹

Ook Van Meeteren & Hiah benadrukken het bestaan van een grijs gebied dat niet als mensenhandel gekwalificeerd kan worden. Het gaat dan meer om arbeidssituaties die door migranten als onrechtmatig of informeel, maar dragelijk, ervaren worden dan dat migranten zichzelf als slachtoffers van arbeidsuitbuiting zien.¹¹⁰

Iets soortgelijks kwam ook al naar voren in het onderzoek van Hiah & Staring. In dat onderzoek werden Chinese werkgevers en hun (illegale) Chinese werknemers in de Chinese horeca in Nederland bevraagd over hun arbeidsverhouding.¹¹¹ Hiah & Staring concluderen dat de juridische definitie en benadering van arbeidsuitbuiting geen recht doen aan de sociale werkelijkheid en dat het recht niet aansluit bij de ervaringen van betrokken werkgevers en werknemers. Door werkgevers als 'daders' en werknemers als 'slachtoffers' te bestempelen en arbeidsuitbuiting uitsluitend als negatief te bestempelen wordt voorbijgegaan aan hoe betrokkenen zelf deze arbeidsrelatie zien. Dat perspectief is te eenzijdig en vergeten wordt dat ook de "vraag naar goedkope producten en flexibele, gemotiveerde arbeid waar Nederlandse burgers niet aan kunnen of willen voldoen" een rol speelt.¹¹² Hiah & Staring lieten zien

"dat de arbeidsrelaties binnen de Chinese horeca niet louter gekarakteriseerd kunnen worden in termen van winstmaximalisatie of negatieve reciprociteit, maar hoe deze verhoudingen veel meer in het teken staan van 'overleven' en 'rondkomen'".¹¹³

Deze inzichten die uit het onderzoek van Hiah en Staring naar voren komen, hebben veel weg van het door Lestrade in de juridische discussie over arbeidsuitbuiting in de zin van mensenhandel geïntroduceerde begrip *mutually ad-*

---

108 Davies & Ollus 2019, p. 88.

109 De Jonge van Ellemeet 2007.

110 Van Meeteren & Hiah 2019, p. 6, p. 8, p. 9-12. Zie ook De Jonge van Ellemeet 2007.

111 Hiah & Staring 2013. Zie ook Hiah & Staring 2016.

112 Hiah & Staring 2013, p. 44, p. 56-57.

113 Hiah & Staring 2013, p. 57.

vantageous exploitation.¹¹⁴ Volgens Lestrade is daar bij arbeidsuitbuiting sprake van als er omstandigheden zijn waardoor iemand zich gedwongen voelt een bepaalde baan te accepteren bijvoorbeeld omdat hij of zij geen inkomen en geen huisvesting heeft, of omdat dringend geld nodig is voor de behandeling van een ziek kind. Als voor dat werk (veel) minder salaris wordt betaald dan gebruikelijk, de arbeidstijd extreem lang is en/of andere werkomstandigheden niet deugen dan is wel sprake van uitbuiting, maar profiteren werkgever én arbeidskracht hiervan. Ook de uitgebuite persoon dus. Volgens Lestrade is het dan nog steeds arbeidsuitbuiting, omdat de uitbuiters misbruik maakt van de omstandigheden die maken dat de ander bereid is bepaald werk te doen. Dit ter onderscheiding van arbeidsuitbuiting in de zin van *harmful exploitation* waarbij de uitgebuite persoon geen vrije keus kon maken als gevolg van de gebruikte dwangmiddelen, zoals bijvoorbeeld fysiek geweld.¹¹⁵

Het is heel goed mogelijk dat ook bij het gebruik van schijnconstructies andere overwegingen, waaronder economische, een belangrijke rol spelen. Van louter boos opzet met als doel benadeling van de arbeidskracht hoeft geen sprake te zijn. Dit geldt temeer in de gevallen waar zowel de werkgever als de arbeidskracht op de hoogte zijn van het gebruik van een schijnconstructie en daar alle twee (financieel) voordeel van hebben. Door alleen met een juridische blik naar schijnconstructies te kijken, wordt voorbijgegaan aan de ervaringen van betrokkenen met (het gebruik van) schijnconstructies en hun overwegingen om daar al dan niet toe over te gaan. De sociale werkelijkheid van betrokkenen op het gebied van schijnconstructies biedt bij uitstek het benodigde inzicht in de onderliggende belangen die cruciaal zijn om het ontstaan en voortbestaan van deze constructies te doorgronden en de aanpak ervan op af te stemmen.

In een recent onderzoek van Van Meeteren & Heideman wordt letterlijk geconstateerd dat werkgevers gebruikmaken van allerlei schijnconstructies om legale, vooral Oost-Europese, arbeidskrachten in de EU aan het werk te zetten. Als voorbeeld noemen deze auteurs het magere loon en de extreme arbeidstijden van deze arbeidskrachten die in strijd zijn met wat in het schriftelijke arbeidscontract vermeld staat.¹¹⁶

Rijken & De Volder ten slotte stippen het onderwerp ‘versluitende constructies’ kort aan. Op basis van hun jurisprudentieanalyse over arbeidsuitbuiting in de zin van mensenhandel concluderen zij:

“ (...) dat het gebruik van constructies niet zwaar lijkt te wegen in het oordeel van de rechter of er sprake is van mensenhandel en daarom niet het uitzoeken waard zijn omdat de constructie op zichzelf weinig bewijs oplevert voor het al dan niet

---

114 Lestrade 2018; Lodder 2022, p. 67-68.

115 Lestrade 2018, p. 24; Lodder 2022, p. 68.

116 Van Meeteren & Heideman 2012, p. 157-158, P. 163-164.

bestaan van een situatie van arbeidsuitbuiting. Daarmee kunnen we stellen dat het gebruik van de constructies ook loont voor werkgevers.

Ook constructies binnen het bedrijf (frauduleuze boekhouding) lijken niet van belang voor de bewijsvoering van arbeidsuitbuiting, maar spelen veel meer een rol bij bewijsvoering van valsheid in geschrifte.¹¹⁷

Uit dit alles blijkt dat in de onderzoeken naar arbeidsuitbuiting (al dan niet in de zin van mensenhandel) wel degelijk naar voren komt dat schijnconstructies voorkomen en dat werk- en opdrachtgevers daar gebruik van maken. Bovendien blijkt dat migranten hun arbeidssituatie, hoewel precair, beslist niet altijd als iets negatiefs zien. In tegenstelling tot in het onderhavige proefschrift, zijn schijnconstructies niet het meest wezenlijke onderzoeksonderwerp in deze literatuur.

In het voorgaande zijn verschillende thema's in de (onderzoeks)literatuur besproken waarin raakvlakken met schijnconstructies en/of de arbeidskrachten die het risico lopen op die basis werk te verrichten aan bod komen. Toch wordt aan dat fenomeen dat zowel politiek als maatschappelijk in de belangstelling staat en een relevant onderzoeksonderwerp is, geen systematische aandacht besteed. Het komt hooguit zijdelings of impliciet aan de orde.

1.6 ONDERZOEKSVRAGEN

In de besproken literatuur komt duidelijk de tegenstelling tussen het juridische en het sociaalwetenschappelijke perspectief naar voren.

Juristen gaan heel specifiek in op schijnconstructies. De verwachting daarbij is dat werken op basis van schijnconstructies altijd nadelig is voor de arbeidskracht en de samenleving. Zij trachten deze veronderstelde situatie te begrijpen door het analyseren van bestaande wet- en regelgeving. Als oplossing wordt vaak gedacht aan aangepaste of meer en nieuwe regels. Juristen betrekken in hun onderzoek geen arbeidskrachten en vragen niet naar hun percepties over schijnconstructies en hun arbeidssituatie. De visie van betrokkenen speelt op geen enkele manier een rol bij de totstandkoming van aangepaste en/of nieuwe (beleids)regels. De kans dat dergelijke regels niet aansluiten bij de sociale werkelijkheid en voorbijgaan aan het oplossen van het wérkelijke probleem is aanzienlijk.

Sociale wetenschappers daarentegen gaan niet specifiek in op schijnconstructies, maar laten de ervaringen en motieven van de betrokken arbeidskrachten wel naar voren komen. Uit diverse onderzoeken op het gebied van *precarious work*, *semi-compliance* en *mensenhandel* blijkt dat de arbeidskrachten zelf hun arbeidssituatie heel vaak níet als negatief en voor hen nadelig zien. Dat kan te maken hebben met het referentiekader van de arbeidskrachten. Desal-

---

117 Rijken & De Volder 2022, p. 39.

niettemin wordt in onderzoeken naar bijvoorbeeld *precarious work* en informele economische activiteiten veelal een macroperspectief gehanteerd dat voorbijgaat aan de wensen en behoeften van betrokkenen. Op die informatie en op politiek-maatschappelijke zorgen wordt beleid gebaseerd. De kans dat dergelijk beleid effectief is, is gering, omdat het niet aansluit bij de percepties van de betrokken arbeidskrachten en (te) ver afstaat van hun dagelijkse werk. Het draagvlak en daarmee ook de bereidheid tot naleving zal beperkt zijn. Bovendien gaat het, zoals eerder toegelicht, bij (schijn)constructies om *hidden phenomena*, waarover ook veel niet bekend is en waar in de sociaalwetenschappelijke literatuur slechts zijdelings aandacht aan wordt besteed.

In dit proefschrift wordt gestreefd de hierboven aangeduide kennislacune op te vullen door de arbeidssituatie van intra-EU-arbeidskrachten te analyseren. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan het gebruik van *hidden phenomena* zoals (schijn)constructies door werkgevers, in hoeverre deze arbeidskrachten daar nadeel van ondervinden, en op welke manier wet- en regelgeving daar een rol in speelt. Ook komen het loon, de arbeidstijd en de arbeidsomstandigheden van deze arbeidskrachten aan bod. Hiermee wordt de kennis over die specifieke aspecten van het werk vergroot. Het uitgangspunt is dat deze kennis extra waardevol is, omdat de chauffeurs die het feitelijke werk doen en voor wie alle beleid en regelgeving bedoeld is, aan het woord gelaten zijn en hun informatie een belangrijke bron is geweest.

De meerwaarde van het onderhavige onderzoek is dat, in tegenstelling tot in de eerder besproken onderzoeksliteratuur, schijnconstructies juist wel onder de loep worden genomen waarbij de percepties van de betrokken arbeidskrachten worden geïntegreerd. Daarbij gaat het niet om de vraag in hoeverre schijnconstructies leiden tot uitbuiting, maar meer om (financiële) benadeling. Dat laatste ziet vooral op situaties die binnen het continuüm van arbeidsuitbuiting meer in de richting gaan van slecht werkgeverschap (het ene uiterste van dit continuüm) dan van mensenhandel (het andere uiterste van dit continuüm).¹¹⁸

Bij het doen van onderzoek naar (het gebruik van) schijnconstructies is essentieel schijnconstructies en aanverwante regelgeving nauwgezet te bestuderen. Net zo belangrijk is het in gesprek gaan met de arbeidsmigranten zelf en te inventariseren hoe zij hun arbeidssituatie ervaren en wat er in hun optiek aan schort. Het samenbrengen van deze twee perspectieven, zoals in dit onderzoek, maakt het mogelijk beleid en regels te ontwikkelen waarmee daadwerkelijk recht gedaan wordt aan de betekenis die betrokkenen aan hun arbeidssituatie geven.¹¹⁹

Bij uitstek de eigen ervaringen van de chauffeurs met deze constructies en hun verhalen over de ervaringen daarmee van collega's en hun visie in het algemeen kunnen leiden tot een beter inzicht in deze *hidden phenomena*.

---

118 Lodder 2015; Nederlandse Arbeidsinspectie 2022a.

119 De Koster 2022.

Dit zal bijdragen aan de ontwikkeling van (beter) op de intra-EU-vervoerspraktijk afgestemd beleid en regelgeving.

Aan de hand van de volgende onderzoeksvragen wordt de hiervoor geconstateerde leemte in de onderzoeksliteratuur op het gebied van schijnconstructies aangevuld.

Getracht wordt meer wetenschappelijke kennis te vergaren over de mate waarin en in welke hoedanigheid schijnconstructies voorkomen en die te verbinden met kennis over de percepties van intra-EU-arbeidskrachten daarover.

De twee overkoepelende onderzoeksvragen in het onderhavige onderzoek luiden als volgt.

In hoeverre werken intra-EU-arbeidskrachten in Nederland op basis van arbeidsrechtelijke (schijn)constructies die hen (financieel) benadelen?

Wat zijn de percepties van intra-EU-arbeidskrachten over het gebruik van arbeidsrechtelijke (schijn)constructies en over hun arbeidsvoorwaarden en arbeidsomstandigheden op basis waarvan zij in Nederland en andere EU-lidstaten werken?

In hoofdstuk 3 wordt de juridische situatie in kaart gebracht van in Nederland werkzame intra-EU-arbeidskrachten en worden steeds terugkerende (schijn)constructies geïnventariseerd. Beantwoord worden de volgende onderzoeksvragen.

Wat is het wettelijke kader op basis waarvan intra-EU-arbeidskrachten in Nederland werken, op basis van welke constructies doen zij dat en hoe beoordeelt de rechter (schijn)constructies?

Vanaf hoofdstuk 4 is het onderzoek gericht op de transportsector als casestudie. De keus is op de transportsector gevallen vanwege de vele alarmerende berichten in de media over de arbeidssituatie van vrachtwagenchauffeurs werkzaam in het wegtransport en het gebrek aan wetenschappelijke kennis op dat gebied. In hoofdstuk 4 wordt die keus uitgebreid toegelicht.

Hoofdstuk 5 gaat over de percepties van vrachtwagenchauffeurs in het algemeen over het gebruik van schijnconstructies in de transportsector. De volgende onderzoeksvragen worden beantwoord.

Welke constructies zien de chauffeurs om zich heen en wat zijn hun percepties over schijnconstructies en het loonverschil tussen West- en Oost-Europa?

In hoofdstuk 6 komt de individuele arbeidssituatie van de chauffeurs aan bod en wordt de volgende vraag beantwoord.

Hoe is te bepalen of de chauffeurs werken op basis van een arbeidsrechtelijke constructie?

In hoofdstuk 7 wordt ingegaan op het loon en de arbeidstijd van de chauffeurs aan de hand van de volgende onderzoeksvraag.

Wat is het loon en de arbeidstijd van de chauffeurs en de rol daarin van een arbeidsrechtelijke constructie?

In hoofdstuk 8 wordt de uitspraak door het HvJ EU in de zaak *Vaditrans* geanalyseerd en komen de percepties van de chauffeurs daarover aan de orde. De onderzoeksvraag in dat hoofdstuk is volgende.

Wat zijn de ervaringen van vrachtwagenchauffeurs met het cabinekampeerverbod en in hoeverre verbetert dit hun verblijfsomstandigheden?

In de navolgende tabel 1.1 wordt een overzicht gegeven van de hoofdstukken van dit proefschrift. Per hoofdstuk wordt de titel genoemd, op welke data het hoofdstuk gebaseerd is en of het al dan niet om de casestudie gaat.

Tabel 1.1: Onderzoeksfocus per hoofdstuk van het proefschrift

Hoofdstuk	Titel	Gebaseerd op welke data	Intra-EU-arbeidskrachten of transportsector
1	Inleiding		
2	Methode		
3	Werken in Nederland door de intra-EU-arbeidskracht: Inventarisatie tewerkstellingsvormen en (schijn)constructies	Literatuur	Intra-EU-arbeidskrachten
4	De transportsector	Literatuur en jurisprudentie Interviews en observaties	Transportsector
5	Gesjoemel in de transportsector: het perspectief van de chauffeurs	Literatuur en jurisprudentie	Transportsector
6	De ontrafeling van voor de chauffeurs nadelige arbeidsrechtelijke constructies	Literatuur en jurisprudentie Interviews en observaties	Transportsector
7	Het loon en de arbeidstijd van de chauffeurs	Literatuur en jurisprudentie Interviews en observaties	Transportsector
8	Verbetert het cabinekampeerverbod de verblijfsomstandigheden van internationale vrachtwagenchauffeurs tijdens hun rust van 45 uur? Over de implicaties van de beslissing van het HvJ EU in <i>Vaditrans</i>	Literatuur en jurisprudentie Interviews en observaties	Transportsector
9	Conclusie		

1.7 DEFINITIES

1.7.1 Schijnconstructies

Om loonkosten te drukken en Nederlandse en Europese arbeidsrechtelijke en sociaalverzekeringsrechtelijke regelingen te omzeilen, wordt gebruikgemaakt van allerlei constructies, in de media en de literatuur vaak aangeduid als schijnconstructies. Ook deze term moet nader worden geconcretiseerd.¹²⁰

In het Sociaal Akkoord 2013 wordt gesteld dat

“wanneer arbeidsrelaties zo worden ingericht dat zij een andere formele verschijningsvorm hebben dan de echte werkelijkheid met als effect dat regels en arbeidsvoorwaarden worden ontweken, een inbreuk ontstaat op rechten van mensen en een ongewenste concurrentieverhouding tussen ondernemingen”.

In dat geval is er, aldus het Sociaal Akkoord, sprake van een (onwenselijke) schijnconstructie.¹²¹ In het Sociaal Akkoord 2017 wordt vermeld dat “Voorkomen moet worden dat werkenden benadeeld worden en concurrentie vervalst wordt door het oneigenlijk gebruik van juridische constructies.” Als voorbeeld wordt de *payroll*constructie genoemd.¹²² In het Sociaal Akkoord 2021 wordt gesproken van het oneigenlijk gebruik van driehoeksverhoudingen met als voorbeelden uitzendwerk, *payrolling*, doorlenen en *contracting*.¹²³

In de parlementaire stukken over het Actieplan aanpakken schijnconstructies en de Wet aanpak schijnconstructies (Was) zijn elementen van deze definitie terug te vinden. Zowel in de brief van 11 april 2013 van de Minister als in de memorie van toelichting bij de Was wordt bij de omschrijving van schijnconstructies benadrukt dat de feitelijke situatie afwijkt van die op papier. Het doel is het omzeilen van wet- en regelgeving en (oneigenlijk) concurreren op arbeidsvoorwaarden.¹²⁴

In zijn brief van 9 februari 2015 over misbruik van belastingen en sociale zekerheid geeft de Minister weer een andere omschrijving en stelt hij dat “bedrijven (...) constructies verzinnen om wetgeving en cao-afspraken te ontduiken. Soms zijn dat constructies die weliswaar legaal maar onwenselijk zijn, soms is er ronduit sprake van fraude. Beide vormen pakt het kabinet aan.”¹²⁵

---

120 Cremers 2014; Cremers 2014a; Houwerzijl 2015.

121 Stichting van de Arbeid 2013, p. 21.

122 ONL & AVV 2017, p. 9.

123 AVV, ONL & VZN 2021, p. 12-13.

124 Brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (L.F. Asscher) van 11 april 2013, 2013-0000044872, p. 1; zie ook Houwerzijl 2015b, p. 80-82; *Kamerstukken II* 2014/15, 34108, 3, p. 2.

125 *Kamerstukken II* 2014/2015, 17050, 499, p. 2.

In het Jaarverslag 2016 van de Inspectie wordt alleen gesproken over schijnconstructies en wordt die term omschreven noch gedefinieerd. Wel worden genoemd het doel (omzeilen van wet- en regelgeving om arbeidskosten te verlagen) en de rode draad (het financiële voordeel dat de werkgever/opdrachtgever incasseert).¹²⁶

In de Jaarverslagen 2017, 2018 en 2019 van de Inspectie staan twee varianten te lezen die in grote lijnen op hetzelfde neerkomen. Het accent ligt opnieuw op de werkelijke situatie die afwijkt van de papieren, met als doel het omzeilen van regels waardoor op loonkosten wordt bespaard en werknemers (financieel) benadeeld worden.¹²⁷

In het Inspectie Jaarverslag 2020 worden schijnconstructies heel ruim en abstract omschreven en omvatten

“(...) praktijken op de arbeidsmarkt die ingaan tegen de geest en/of de letter van de wet. De crux van dergelijke constructies is de onwenselijke praktijken, of de gevolgen daarvan verborgen te houden en het doel is vaak de arbeidskosten te verlagen tot een niveau onder de in Nederland geldende arbeidsvoorwaarden. daarnaast kan het gaan om diverse vormen van fraude.”¹²⁸

In de diverse beschrijvingen komen nagenoeg dezelfde elementen terug, maar ontbreekt een duidelijk onderscheid tussen legale constructies en schijnconstructies. In het eerste geval is niet duidelijk wat er juridisch aan schort als een werkgever door toepassing van een constructie concurreert op arbeidsvoorwaarden. In het tweede geval zal vaak sprake zijn van wetsovertreding door bijvoorbeeld frauduleus handelen en dus *oneerlijke* concurrentie op arbeidsvoorwaarden.¹²⁹ Ondanks dit duidelijke verschil tussen legale en illegale constructies pakt het kabinet toch beide constructies aan en wordt kennelijk altijd een causaal verband tussen (schijn)constructies en sociale *dumping* verondersteld waardoor alle constructies als onwenselijk worden gekwalificeerd.¹³⁰ Dat laatste is zonder meer een politieke keuze.

In zijn brief ‘Aanpak misstanden arbeidsmigranten’ brengt de Minister wel enige nuance aan als het gaat om genoemd causaal verband. De Minister geeft aan dat het kabinet ook in Europees verband inzet op een verbetering van de omstandigheden van werkers die in een andere EU-lidstaat werken. Volgens de Minister zijn

---

126 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2017, p. 23 en p. 26.

127 Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2018, p. 35; Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid 2019, p. 14, noot 10; Inspectie SZW 2020, p. 77.

128 Inspectie SZW 2021, p. 95.

129 Zie uitgebreid over het ontbreken aan duidelijke definiëring van (schijn)constructies en kritiek daarop Even & Zwanenburg 2017.

130 Zie ook Even & Zwanenburg 2017, p. 188-189.

“de sociaaleconomische verschillen (...) de belangrijkste oorzaak van arbeidsmigratie en *kunnen* [cursivering toegevoegd door auteur] in sectoren waar grensoverschrijdende arbeid plaatsvindt *tot oneerlijke concurrentie op loonkosten en arbeidsomstandigheden leiden* die een gelijk speelveld en de solidariteit tussen Europese burgers en lidstaten ondermijnen.”¹³¹

In dit onderzoek wordt met inachtneming van het voorgaande de volgende ruime definitie geformuleerd van (schijn)constructies. Onder deze definitie vallen legale constructies en schijnconstructies waarbij de feitelijke situatie afwijkt van de voorgespiegelde (papieren) situatie en waardoor de intra-EU-arbeidskracht (financieel) benadeeld wordt. D e constructie (legaal of schijn) wordt als onwenselijk gezien. Als uitgangspunt voor de definitie wordt de beschrijving van het begrip schijnconstructie in Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal, zestiende, herziene editie genomen.

Een (schijn)constructie is:

Iedere (bedriegelijke) constructie tussen partijen met betrekking tot het verrichten van arbeid of opdracht die is opgezet en/of gebruikt door de werk- of opdrachtgever en die leidt tot (financieel) nadeel voor de betrokken arbeidskracht.

De termen schijnconstructie en constructie worden afwisselend gebruikt en doelen beide op deze definitie.

Deze constructies worden zowel arbeidsrechtelijk als sociaalwetenschappelijk bestudeerd waarbij beide perspectieven met elkaar in verbinding worden gebracht. Dat is tevens het unieke van het onderhavige onderzoek dat bestaat uit een juridisch en een sociaalwetenschappelijk deel.

1.7.2 Arbeidsmigranten of arbeidskrachten

In het onderhavige onderzoek gaat het hoofdzakelijk om EU-burgers die gebruikmaken van het vrij verkeer in de EU om in een andere lidstaat te werken. EU-burgers worden niet betiteld als arbeidsmigrant.¹³² Bovendien zijn de respondenten in dit onderzoek internationale vrachtwagenchauffeurs die hun vervoerswerk doen in diverse lidstaten van de EU. De meeste chauffeurs hebben zich niet gevestigd in een andere lidstaat dan hun woonland. Zij rijden met hun truck van de ene lidstaat naar de andere lidstaat en die route gaat vaak door diverse andere lidstaten. Zij zijn dus zeer mobiel en de term arbeidsmigrant is ook om die reden niet passend.

131 Brief van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (W. Koolmees) van 21 juni 2019, 2019-0000088595, p. 10.

132 Cremers 2021. Zie over de definitie van (arbeids)migrant ook Lodder 2022, p. 6-7.

In het onderhavige onderzoek wordt daarom niet gesproken over arbeidsmigranten, maar wordt de term intra-EU-arbeidskrachten gebruikt.

In een aantal gevallen zijn de chauffeurs afkomstig uit een derdeland (Oekraïne en Moldavië). Deze chauffeurs zijn geen Unieburgers en kunnen dus geen gebruikmaken van het vrij verkeer. Zij hebben, om in een EU-lidstaat te mogen werken, een visum of werkvergunning of een aan werk gerelateerde verblijfsvergunning nodig.¹³³ Die chauffeurs worden waar nodig aangeduid met de term derdelanders.

De chauffeurs wonen of in een West-Europees land of in een Oost-Europees land en het merendeel heeft de nationaliteit van hun woonland. Die laatste categorie wordt (ook) aangeduid met de term Oost-Europese chauffeurs.

1.7.3 Lagelonenlanden

In veel landen in Oost-Europa is het welvaartsniveau lager dan in West-Europese landen. De lonen zijn lager net als socialezekerheidspremies en belastingtarieven. Die landen worden aangeduid met de term lagelonenlanden.

1.8 TER AFSLUITING: LEESWIJZER

In het voorgaande is het onderzoek geïntroduceerd en geplaatst in de context van bestaande wetenschappelijke literatuur. Ook zijn in verkorte vorm per hoofdstuk de onderzoeksvragen genoemd. In deze inleiding werden tevens de twee overkoepelende onderzoeksvragen in dit proefschrift vermeld.

In hoofdstuk 2 komt de onderzoeksmethode uitgebreid aan bod. De twee in de inleiding genoemde overkoepelende onderzoeksvragen worden nader uitgewerkt en geconcretiseerd in de hoofdstukken 3 tot en met 8 van dit proefschrift.

In hoofdstuk 3 wordt de juridische situatie in kaart gebracht van in Nederland werkzame intra-EU-arbeidskrachten en worden de steeds terugkerende (schijn)constructies geïnventariseerd op basis waarvan zij werken. Zowel literatuur als jurisprudentie hierover worden beschreven en geanalyseerd. Op basis van dat alles worden drie onderzoeksvragen beantwoord.

In hoofdstuk 4 wordt de keus voor de transportsector als casestudie toegelicht. Vanaf dit hoofdstuk (4), dat tevens dient als inleiding op de hoofdstukken 5 tot en met 8, is het onderzoek gericht op de transportsector.

De hoofdstukken 5 tot en met 8 gaan elk in op een specifiek onderwerp dat te maken heeft met de arbeidssituatie van de vrachtwagenchauffeurs. Daarbij zijn de percepties van de chauffeurs over de specifieke onderwerpen het uitgangspunt.

---

133 Lodder 2022, p. 119-126; Van Gardingen 2019.

Hoofdstuk 5 behandelt de percepties van de chauffeurs over het gebruik van constructies in het wegvervoer in het algemeen. Een tweede onderwerp is hun visie over de loonverschillen tussen West- en Oost-Europese chauffeurs. In hoofdstuk 5 worden twee onderzoeksvragen beantwoord.

Na dit meer algemene deel volgt in hoofdstuk 6 een analyse van de arbeidssituatie van elke individuele geïnterviewde chauffeur. Doel daarvan is te achterhalen of de chauffeur al dan niet werkt op basis van een arbeidsrechtelijke constructie waar hij of zij financieel nadeel van ondervindt. De methodiek die daarvoor wordt gebruikt, kan als hulpmiddel dienen voor praktijkbeoefenaars in de transportsector. De methodiek is erop gericht te bepalen welk land als het gewoonlijk werkland van de chauffeur moet worden aangemerkt en, als sprake is van verhulling, met behulp van welke (schijn)constructie dat gebeurt. Een werkgever die de intentie heeft het gewoonlijk werkland te verhullen zal dat doen met als doel de toepassing van een voor hem voordeliger arbeidsrechtelijk regime. Van de toepassing van dat 'goedkopere' regime zal de arbeidskracht meestal (financieel) nadeel ondervinden. In dit hoofdstuk worden twee vragen beantwoord.

In hoofdstuk 7 worden het loon en de arbeidstijd van de chauffeurs onder de loep genomen. Bovendien wordt geanalyseerd welke rol een arbeidsrechtelijke constructie speelt in het loon en de arbeidstijd. In dit hoofdstuk worden twee onderzoeksvragen beantwoord.

In hoofdstuk 8 wordt de uitspraak door het HvJ EU in de zaak *Vaditrans* tegen het licht gehouden en gerelateerd aan de percepties van de chauffeurs over die uitspraak. In *Vaditrans* heeft het HvJ EU bepaald dat vrachtwagenchauffeurs hun 45-urige rust niet meer in de cabine mogen doorbrengen en in een hotel moeten verblijven. Dit gaat over de rust- en rijtijd van de chauffeurs, een belangrijke arbeidsomstandigheid die ziet op de gezondheid en veiligheid van de chauffeurs en ook op de (verkeers)veiligheid van andere weggebruikers. Dit hoofdstuk is in 2020 als artikel in *Arbeidsrechtelijke Annotaties* (nummer 1) gepubliceerd en geschreven samen met M.J. van Meeteren. In hoofdstuk 8 is het artikel nagenoeg onbewerkt opgenomen en worden twee vragen beantwoord.